KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PEDRO CRUZ VILLALÓN
esitatud 6. juulil 2010[1]

1. Käesolevas kohtuasjas on küsimuse all raamotsuse 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta[2] tõlgendamine seoses vahistamismääruse teinud liikmesriigis tehtud tagaseljaotsuste täitmisega. Belgia Cour constitutionnelle küsib sisuliselt, kas vahistamismäärust täitva liikmesriigi kohtud peavad tagaselja süüdi mõistetud isiku üle andma, määratledes taotluse vahistamismääruseks isiku kohtu alla andmiseks või vabadusekaotuse täitmiseks. Selle määratlemine esimese või teise variandina on määrava tähtsusega, kuna viidatud raamotsuse sõnastuse kohaselt võimaldab üks määruse liik vahistamismäärust täitval liikmesriigil seada üleandmine sõltuvusse sellest, et isik tuuakse tagasi, et karistust selles riigis täita, samas kui teine määruse liik seda ei võimalda.

I. Õiguslik raamistik

A. *Liidu õigus*

2. Raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (edaspidi „raamotsus") rõhutab põhjendustes oma eesmärki ning seda, kui vajalik on tagada põhiõiguste kaitse:

„(5) Tulenevalt eesmärgist kujundada Euroopa Liit vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevaks alaks tuleks kaotada liikmesriikidevaheline väljaandmine ja asendada see õigusasutustevahelise üleandmissüsteemiga. Lisaks sellele võimaldab süüdimõistetute kriminaalkaristuste täitmiseks või kahtlustatavatele süüdistuse esitamiseks uue lihtsustatud üleandmissüsteemi sisseviimine kõrvaldada keerukuse ja võimalikud viivitused, mis on omased praegusele väljaandmiskorrale. Tavapärased koostöösuhted, mis on siiani domineerinud liikmesriikide vahel, tuleks asendada kriminaalasjades tehtud otsuste vaba liikumisega, mis hõlmaks nii kohtuotsuse eelseid kui lõplikke otsuseid vabadusel, turvalisusel ning õigusel rajaneva ala raamistikus.

[…]

1 – Algkeel: hispaania.

2 – Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus (EÜT L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34).

(10) Euroopa vahistamismääruse toimimine põhineb suurel liikmesriikidevahelisel usaldusel. Selle kohaldamise võib peatada ainult siis, kui üks liikmesriik on raskelt ja jätkuvalt rikkunud Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõikes 1 sätestatud põhimõtteid ja kui rikkumise on nimetatud lepingu artikli 7 lõike 1 alusel kindlaks teinud nõukogu ja sellel on artikli 7 lõikes 2 sätestatud tagajärjed.

selle isiku olukorda mis tahes eeltoodud põhjusel. Käesoleva raamotsusega ei takistata liikmesriigil kohaldamast oma põhiseaduse norme seoses õiglase menetluse, ühinemisvabaduse, ajakirjandusvabaduse ja sõnavabadusega muudes meediakanalites."

3. Raamotsuse artiklis 1 määratletakse Euroopa vahistamismäärus ja korratakse seda, kui oluline on kaitsta selle subjektiks oleva isiku põhiõigusi:

[…]

„1. Euroopa vahistamismäärus on liikmesriigi väljaantud kohtuotsus, et teine liikmesriik võtaks tagaotsitava vahi alla ja annaks ta üle kriminaalmenetluse raames kohtu alla andmise või vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks.

(12) Käesolev raamotsus austab põhiõigusi ja järgib põhimõtteid, mida tunnustatakse Euroopa Liidu lepingu artiklis 6 ja mis on kajastatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas, […] eelkõige selle VI peatükis. Käesolevat raamotsust ei tõlgendata keeluna ära öelda isiku üleandmisest, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, kui on objektiivselt alust arvata, et nimetatud vahistamismäärus on tehtud isiku kohtu alla andmiseks või karistamiseks kõnealuse isiku soo, rassi, usu, etnilise kuuluvuse, kodakondsuse, keele, poliitiliste vaadete või seksuaalse sättumuse alusel või et see kahjustaks

2. Liikmesriigid täidavad mis tahes Euroopa vahistamismääruse vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt käesoleva raamotsuse sätetele.

3. Käesolev raamotsus ei […] mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid, mis on kirja pandud Euroopa Liidu lepingu artiklis 6."

4. Raamotsuse artiklis 4 on esitatud täitmata jätmise vabatahtlikud alused, mida vahistamismäärust täitva riigi õigusasutus võib kasutada; nende hulgast tuleb esile tuua punktis 6 esitatu:

„Vahistamismäärust täitev õigusasutus võib keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest, kui:

[…]

6) kui Euroopa vahistamismäärus on tehtud vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks ja tagaotsitav viibib vahistamismäärust täitvas liikmesriigis või on selle kodanik või omab seal elukohta ning see riik kohustub karistuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitma vastavalt oma siseriiklikule õigusele;[…]"

5. Raamotsuse artiklis 5 on ette nähtud tagatised, mida vahistamismääruse teinud liikmesriik peab andma ja mis täitmata jätmise korral võivad õigustada isiku üleandmisest keeldumist. Käesoleva menetluse kohalt olulises küsimuses tuleb välja tuua tagatis, mis on seotud tagaseljaotsustega ja milles on sätestatud:

„Euroopa vahistamismääruse täitmise suhtes täitva õigusasutuse poolt võib vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse alusel kohaldada järgmisi tingimusi:

1) kui Euroopa vahistamismäärus on tehtud karistuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks, mis on määratud tagaseljaotsusega ja asjaomasele isikule ei ole teatatud isiklikult ega teda muul viisil teavitatud, millal ja kus toimub istung, mille tulemusel tehti tagaseljaotsus, võib üleandmise suhtes kohaldada tingimust, et vahistamismääruse teinud õigusasutus annab piisava tagatise, et isikul, kelle suhtes kohaldatakse Euroopa vahistamismäärust, on võimalus esitada taotlus asja uueks läbivaatamiseks vahistamismääruse teinud liikmesriigis ning olla otsuse tegemise juures;

[…]

3) kui isik, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus kohtu alla andmiseks, on vahistamismäärust täitva liikmesriigi kodanik või omab seal elukohta, võib üleandmise suhtes kohaldada tingimust, et see isik tuuakse pärast ülekuulamist vahistamismäärust täitvasse liikmesriiki tagasi, et ta saaks seal kanda vabadusekaotust või täita vabadust piiravat julgeolekumeedet, mis on talle määratud vahistamismääruse teinud liikmesriigis."

B. *Siseriiklik õigus*

6. Belgia Kuningriik võttis raamotsuse üle 19. detsembri 2003. aasta seadusega Euroopa vahistamismääruse kohta, mille artikli 2 lõikes 3 on määratletud selle ese järgmiselt:

„3. Euroopa vahistamismäärus on kohtuotsus, mille on teinud Euroopa Liidu liikmesriigi pädev õigusasutus, mida nimetatakse „vahistamismääruse teinud õigusasutuseks", selleks, et teise liikmesriigi pädev õigusasutus, mida nimetatakse „vahistamismäärust täitvaks asutuseks", vahistaks ja annaks üle tagaotsitava isiku kriminaalmenetluse raames kohtu alla andmiseks või vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks".

7. Seaduse artiklis 4 on esitatud täitmisest keeldumise alus järgmiselt:

„Euroopa vahistamismääruse täitmisest keeldutakse järgmistel juhtudel:

[…]

5) on tõsist alust arvata, et Euroopa vahistamismääruse täitmine toob kasa selle, et rikutakse asjaomase isiku põhiõigusi niisugustena, nagu need on tagatud Euroopa Liidu lepingu artikliga 6".

8. Seaduse artiklis 6 on täitmisest keeldumise vabatahtlike aluste hulgas esitatud järgmine:

„Täitmisest võib keelduda järgmistel juhtudel:

[…]

4) kui Euroopa vahistamismäärus tehti karistuse või julgeolekumeetme täitmiseks ning kui asjaomane isik on Belgia kodanik või elab Belgias ja pädevad Belgia ametiasutused kohustuvad täitma selle karistuse või julgeolekumeetme vastavalt Belgia seadusele.

[…]"

9. 23. mai 1990. aasta seaduse kohtulikult karistatud isiku riikidevahelise ülevõtmise, tingimisi karistatud või vabastatud isikute jälgimise ülevõtmise ja üleviimise ning vabadusekaotuste ja vabadust piiravate julgeolekumeetmete täitmise ülevõtmise ja üleviimise kohta artikli 18 lõikes 2 käsitletakse üleviimist vahistamismäärust täitvasse liikmesriiki järgmiselt:

„Kohtuotsus, mis tehakse 19. detsembri 2003. aasta seaduse artikli 6 punkti 4 alusel, toob

kaasa selles kohtuotsuses mõistetud vabadusekaotuse või vabadust piirava meetme täitmise ülevõtmise. Vabadusekaotust või vabadust piiravat meedet täidetakse vastavalt käesolevale seadusele."

10. 23. mai 1990. aasta seaduse artikkel 18 paikneb VI peatükis, mille pealkiri on „Välismaal mõistetud vabadusekaotuste ja vabadust piiravate meetmete täitmisest Belgias". Seda tuleb tõlgendada, lähtudes sama seaduse artiklist 25, mis sätestab:

„V ja VI peatükki ei kohaldata tagaselja mõistetud kriminaalkaristuste suhtes, välja arvatud artikli 18 lõikes 2 nimetatud juhtudel, kui tegemist on tagaselja mõistetud karistusega, mis on omandanud *res iudicata* jõu."

11. 23. mai 1990. aasta seaduse artikkel 25 muudab 2003. aasta seaduse artikli 6 punkti 4 kohaldamatuks tagaselja mõistetud karistuse täitmiseks tehtud Euroopa vahistamismääruse täitmise menetluse suhtes, kui süüdimõistetul on veel võimalus see karistus edasi kaevata ja ta ei ole sellest võimalusest loobunud.

12. Mis puudutab tagatisi, mida vahistamismääruse teinud liikmesriik peab andma, siis on Belgia seadusandja viidatud 2003. aasta seaduses märkinud järgmist:

„Kui Euroopa vahistamismäärus on tehtud karistuse või julgeolekumeetme täitmiseks, mis on mõistetud tagaseljaotsusega, ja asjaomasele isikule ei ole teatatud isiklikult ega teda muul viisil teavitatud sellest, millal ja kus toimub istung, mille tulemusel tehti tagaseljaotsus, võib üleandmise suhtes kohaldada tingimust, et vahistamismääruse teinud õigusasutus annab piisava tagatise, et isikul, kelle suhtes kohaldatakse Euroopa vahistamismäärust, on võimalus esitada taotlus asja uueks läbivaatamiseks vahistamismääruse teinud liikmesriigis ning olla otsuse tegemise juures.

Seda, et vahistamismääruse teinud riigi õiguses eksisteerib õigusnorm, mis näeb ette õiguskaitsevahendi, ja on näidatud selle õiguskaitsevahendi kasutamise tingimused, millest tuleneb, et isik saab seda tõesti kasutada, tuleb pidada piisavaks tagatiseks esimese lõigu tähenduses."

13. 2003. aasta seaduse artiklis 8 on esitatud tingimusliku üleandmise säte, mida kohaldatakse vahistamismäärustele, mis on väljastatud isiku kohtu alla andmiseks:

„Kui isik, kelle kohta on tehtud Euroopa vahistamismäärus kohtu alla andmiseks, on Belgia kodanik või elab Belgias, võib üleandmise suhtes kohaldada tingimust, et see isik tuuakse pärast kohtumõistmist Belgiasse

tagasi, et ta kannaks seal karistust või täidaks vabadust piiravat julgeolekumeedet, mis on talle mõistetud vahistamismääruse teinud liikmesriigis."

16. I. B. sai 14. veebruaril 2006 Belgia ametiasutustelt elamisloa kehtivusega üle kolme kuu. Lisaks on eelotsusetaotluses märgitud, et I. B. elab Belgias alates 2002. aastast koos oma abikaasa ja kolme lapsega. Eelotsusetaotluse kohaselt on I. B. abikaasa Belgias füüsilisest isikust ettevõtja.

II. Asjaolud ja menetlus Belgia kohtutes

14. 2000. aasta juunis mõistis Bukaresti esimese astme kohus Rumeenia kodanikule I. B-le nelja-aastane vabadusekaotuse tuumamaterjalide ja radioaktiivsete ainete salakaubaveo väärteo eest. Otsustati, et selle kohtuotsusega, mida kinnitati apellatsiooniastmes 2001. aastal, määratud karistust täidetakse tingimisi. Rumeenia ülemkohus kinnitas 15. jaanuaril 2002 I. B.-le määratud karistust, kuid otsustas, et see tuleb täita kinnipidamisasutuses. Ülemkohtu otsus tehti tagaselja, ilma et I. B-d oleks isiklikult teavitatud selle kohtuistungi kuupäevast ja kohast, mille käigus otsus tehti.

15. I. B. sõnul tehti järjestikused kohtuotsused menetlustagatisi tõsiselt rikkudes. I. B. väidab, et see asjaolu ajendas teda riigist põgenema ja kolima Belgiasse, kus ta on katkematult elanud kuni praeguse hetkeni, ilma et oleks kandnud talle määratud vabadusekaotust.

17. 11. detsembril 2007 võeti I. B. politseikontrolli käigus vahi alla vastavalt Interpoli 10. veebruari 2006. aasta määrusele. Määruse ese oli I. B. vahistamine ja üleandmine, täitmaks eespool viidatud Rumeenia ülemkohtu otsust. Pärast eeluurimiskohtuniku poolt ülekuulamist lasti I. B. 12. detsembril tingimisi vabadusse kuni ajani, mil tehakse lõplik otsus tema üleandmise kohta.

18. Bukaresti esimese astme kohus tegi 13. detsembril 2007 Euroopa vahistamismääruse I. B. suhtes Rumeenias määratud nelja-aastase vabadusekaotuse täitmiseks.

19. 19. detsembril 2007 esitas I. B. Office des étrangers'ile (välismaalaste amet) pagulasseisundi tunnustamise taotluse, mis rahuldati 11. märtsil 2008. Siiski jättis Comisariat géneral aux réfugiés et apatrides (pagulaste ja kodakondsuseta isikute peakomissariaat) selle taotluse rahuldamata. I. B. esitas viimati mainitud otsuse peale tühistamiskaebuse

Conseil d'Etat'le, kus see kaebus on praegu menetluses.

20. 29. veebruaril 2008 esitas Belgia prokuratuur Nivelles'i esimese astme kohtule taotluse täita Rumeenia kohtu tehtud vahistamismäärus. Sama aasta 22. juulil teatas Nivelles'i kohus, et määrus täitis kõik seaduses kehtestatud nõuded. Siiski märkis see kohus, et üleandmise põhjenduseks oli märgitud sellise tagaseljaotsuse täitmine, mis ei olnud veel jõustunud. Neid asjaolusid arvestades leidis kohus, et kuna I. B. suhtes oli tehtud tagaseljaotsus, siis oli tal Rumeenia menetlusõiguse kohaselt õigus sellele, et asja esimeses astmes lahendanud kohus seda uuesti arutaks.

21. Nivelles'i esimese astme kohtul tekkisid kahtlused Rumeenia kohtu antud vahistamismääruse määratlemise kohta. Ühest küljest võib seda lugeda määruseks, mis on antud vabadusekaotuse kandmiseks, mis määrati 2002. aastal ja mida Rumeenia ülemkohus on hiljem kinnitanud. Teisest küljest – kuivõrd I. B-l on õigus asja uuele arutamisele, kuna tema suhtes tehti tagaseljaotsus – võib seda taotlust lugeda määruseks isiku kohtu alla andmiseks. Ühe või teise määratluse valikul on olulised tagajärjed: kui tegu on määrusega vabadusekaotuse kandmiseks, siis ei saa I. B. taotleda selle täitmist Belgias, kuna tegu ei ole jõustunud kohtuotsusega; seevastu kui tegu on määrusega isiku kohtu alla andmiseks, siis võivad Belgia ametiasutused I. B. üleandmise seada sõltuvusse sellest, et ta saadetakse hiljem tagasi oma elukohariiki Belgiasse.

22. Kohus leidis, et tegu oli määrusega vabadusekaotuse kandmiseks ning et seega puudus õiguslik alus keelduda selle täitmisest või kohaldada täitmisele isiku hilisema tagasisaatmise tingimust.

23. Need kahtlused, mis tuginevad Belgia seaduse süstemaatilisele tõlgendamisele, on aluseks Nivelles'i esimese astme kohtu poolt Cour constitutionelle'ile esitatud põhiseaduslikkuse küsimusele, mis oli sõnastatud järgmiselt:

„Kas 19. detsembri 2003. aasta seaduse Euroopa vahistamismääruse kohta artikliga 8, mida tõlgendatakse nii, et seda kohaldatakse ainult kohtu alla andmiseks tehtud Euroopa vahistamismääruse suhtes, kuid mitte vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks tehtud Euroopa vahistamismääruse suhtes, rikutakse põhiseaduse artikleid 10 ja 11, sest sellega takistatakse kohaldamast vahistamismääruse teinud õigusasutusele niisuguse isiku üleandmise suhtes – kellel on Belgia kodakondsus või kes elab Belgias ja kelle kohta on tehtud Euroopa vahistamismäärus tema suhtes tagaselja tehtud otsusega mõistetud karistuse täitmiseks – tingimust, et pärast seda, kui ta kasutas õiguskaitsevahendit ja tema asi vaadatakse uuesti läbi, mille kohta vahistamismääruse teinud õigusasutus annab piisava tagatise nimetatud

seaduse artikli 7 tähenduses, tuuakse see isik tagasi Belgiasse, et ta kannaks seal karistust või täidaks julgeolekumeedet, mis mõisteti talle vahistamismääruse teinud riigis?"

24. Cour constitutionnelle leidis, et küsimus käsitles valdkonda, mis sisuliselt nõudis raamotsuse tõlgendamist. Olles pooled ära kuulanud, otsustas see kohus kõnealuse põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse raames esitada Euroopa Kohtule eelotsuse küsimuse.

III. Menetlus Euroopa Kohtus

25. 31. juulil 2009 registreeriti Euroopa Kohtu kantseleis Cour constitutionnelle'i eelotsusetaotlus, milles esitati järgmised küsimused:

„1. Kas Euroopa vahistamismäärust, mis tehti, et täita tagaselja, ilma et süüdimõistetut oleks teavitatud kohtuistungi kuupäevast ja kohast, mõistetud karistus, mille see isik saab veel edasi kaevata, tuleb pidata mitte vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks tehtud vahistamismääruseks nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuse 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta artikli 4 punkti 6 tähenduses, vaid kohtu alla andmiseks tehtud vahistamismääruseks sama raamotsuse artikli 5 punkti 3 tähenduses?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on eitav, siis kas sama raamotsuse artikli 4 punkti 6 ja artikli 5 punkti 3 tuleb tõlgendada nii, et need ei võimalda liikmesriikidel kohaldada niisuguse nende territooriumil elava isiku vahistamismääruse teinud õigusasutusele üleandmise suhtes, kelle kohta on esimeses küsimuses kirjeldatud asjaoludel tehtud vahistamismäärus vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks, tingimust, et see isik tuuakse tagasi vahistamismäärust täitvasse riiki, et ta kannaks seal vabadusekaotust või täidaks vabadust piiravat julgeolekumeedet, mis mõistetakse talle lõplikult vahistamismääruse teinud riigis?

3. Kui vastus teisele küsimusele on jaatav, siis kas nimetatud sätetega rikutakse Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõiget 2 ning konkreetsemalt võrdsuse ja mittediskrimineerimise põhimõtet?

4. Kui vastus esimesele küsimusele on eitav, siis kas sama raamotsuse artikleid 3 ja 4 tuleb tõlgendada nii, et need ei võimalda liikmesriigi õigusasutustel keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest, kui on tõsist alust arvata, et selle täitmise tagajärjel rikutakse asjaomase isiku põhiõigusi niisugustena, nagu need on tagatud Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõikega 2?"

26. Kirjalikke märkusi esitasid I. B., Belgia Kuningriigi, Austria, Saksamaa, Poola, Rootsi ja Ühendkuningriigi valitsused ning komisjon ja nõukogu.

27. Kohtuistung toimus 11. mail 2010, mille käigus esitasid suulisi argumente Belgia ja Rootsi valitsus ning komisjon.

IV. Esialgne analüüs

28. Selles kohtuasjas kerkib küsimus raamotsuse tõlgendamisest. Cour constitutionnelle rõhutab, et viidatud raamotsust võib tõlgendada nii, et ühes liikmesriigis tagaselja süüdi mõistetud isik võib jääda võimaluseta, et täitev liikmesriik kohaldab tema üleandmisele tingimust, et ta saadetakse hiljem tagasi, et vabadusekaotust tema territooriumil kanda.

29. Selline tulemus saadi järgmise tõlgenduse alusel.

30. Raamotsuse artikli 4 punkt 6 annab vahistamismäärust täitvale õigusasutusele õiguse keelduda Euroopa vahistamismäärust täitmast, kui vahistamismäärus on tehtud „vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks" ja tagaotsitav viibib vahistamismäärust täitvas liikmesriigis või on selle kodanik või omab seal elukohta. Sellises olukorras ja kui vahistamismäärust täitev riik kohustub vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitma, võib määrust täitma kohustatud kohus keelduda selle täitmisest. Raamotsuse sõnastuse kohaselt on tegu „täitmata jätmise vabatahtliku alusega".

31. Seevastu käsitleb artikkel 5 tervet rida tagatisi, mida vahistamismääruse teinud kohtud peavad andma, kui nad soovivad, et nende otsuseid vastavalt raamotsuse 2002/584 menetlustele täidetaks. Sealhulgas tuleb esile punktis 1 esitatud tingimus, mis võimaldab üleandmisele kohaldada tingimust, et kui süüdimõistev kohtuotsus on tehtud tagaselja, siis antakse tagatised, et isikul, kelle suhtes vahistamismäärus on tehtud, on võimalus

esitada taotlus uue menetluse korraldamiseks.[3] Samuti lisatakse punktis 3, et üleandmisele võib kohaldada tingimusi ka siis, kui vahistamismäärus on antud isiku kohtu alla andmiseks ja see isik on vahistamismäärust täitva liikmesriigi kodanik või omab seal elukohta. Selles olukorras on tingimus piiratud sellega, et vahistamismääruse teinud liikmesriik kohustub tooma isiku tagasi vahistamismäärust täitvasse liikmesriiki, et ta saaks seal kanda vabadusekaotust või täita vabadust piiravat julgeolekumeedet, mis on talle määratud vahistamismääruse teinud liikmesriigis.

32. Sellistel asjaoludel kaitseb raamotsus esiteks vahistamismäärust täitva liikmesriigi kodanikke või isikuid, kes omavad seal elukohta, et kaitsta nende sidemeid kindla territooriumiga. Tegu on kindlasti teatud erandiga vahistamismäärusest, mis tugineb sellele, et kaitstakse isiku kindlaid emotsionaalseid sidemeid tema kõige lähema keskkonnaga, mis kergendab tema hilisemat taasintegratsiooni ühiskonda. Teiseks kaitstakse ka seda isikut, kes mõisteti vahistamismääruse teinud liikmesriigis tagaseljaotsusega süüdi, võimaldades tema üleandmist üksnes siis, kui talle tagatakse uus kohtumenetlus.

33. Kuid nagu märkis Conseil constitutionnelle, on nende kahe eesmärgi kooskõlastamine toonud vastukäiva tulemuse. Olukord on selline, kui on vaja kaitsta kedagi, kelle suhtes kehtivad samal ajal mõlemad eeldused. Just selline on I. B. olukord: ta on Rumeenia kodanik, kes elab vahistamismäärust täitvas Belgias seaduslikult ja on seal loonud endale perekonna; ta peab siiski naasma Rumeeniasse, et täita tagaselja tehtud kohtuotsust, mille mõju ta kavatseb vaidlustada, viidates oma õigusele uuele kohtumenetlusele. Mis liiki vahistamismääruse on selles olukorras andnud Rumeenia ametiasutused? Kas tegu on vahistamismäärusega vabadusekaotuse kandmiseks või isiku kohtu alla andmiseks? Tegu võib olla esimesega, kuid sellisel juhul ei oleks Belgia kohtutel õigust ei raamotsuse ega ka oma siseriiklike õigusnormide alusel kohaldada I. B. üleandmise tingimuseks seda, et ta tuuakse tagasi Belgiasse oma karistust kandma.

34. See Belgia kohtute võimatus kohaldada I. B. üleandmise tingimuseks tema hilisemat tagasitoomist, et kanda vabadusekaotus oma elukohariigis, ongi see tulemus, mille seavad kahtluse alla nii Nivelles'i esimese astme kohus kui ka Cour constitutionnelle.

3 – Tuleb tähele panna, et see säte tühistati ja asendati uue artikliga 4a, mis kehtestati nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK, millega muudetakse raamotsuseid 2002/584/JSK, 2005/214/JSK, 2006/783/JSK, 2008/909/JSK, edendades seeläbi isikute menetlusõigusi ja tõhustades selliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamist, mis tehakse, kui asjaomane isik ei viibi isiklikult kohtulikul arutelul (ELT L 81, 27.3.2009, lk 24).

V. Esimene ja teine eelotsuse küsimus

35. Esimese küsimusega palub Cour constitutionnelle Euroopa Kohtul selgitada, kas vahistamismäärus sellise tagaselja tehtud otsuse täitmiseks, mille kehtivust võib vaidlustada, kasutades õigust uueks kohtumenetluseks, kujutab endast vahistamismäärust vabadusekaotuse täitmiseks või isiku kohtu alla andmiseks. Teisest küljest soovib see kohus teise küsimusega teada, kas olukorras, kus Rumeenia ametiasutuste tehtud vahistamismäärust tuleb lugeda vahistamismääruseks karistuse täitmiseks, on Nivelles'i esimese astme kohtul raamotsuse alusel õigus kohaldada I. B. üleandmisele tingimuseks seda, et ta tuuakse vahistamismäärust täitvasse liikmesriiki tagasi, et kanda vabadusekaotust või täita vabadust piiravat julgeolekumeedet, mis võidakse talle vahistamismääruse teinud liikmesriigi jõustunud kohtuotsusega määrata.

36. Kuigi need kaks küsimust käsitlevad ilmselt erinevaid probleeme, leian, et neile saab vastata koos. Nagu järgnevalt on märgitud, on käesoleva asja kese see, kuidas tõlgendada raamotsuse artikli 4 punkti 6 ja artikli 5 punkti 3, kui vahistamismäärus on antud selleks, et viia isik tagasi vahistamismääruse teinud liikmesriiki ja mõista tema üle seal uuesti kohut. Vahistamismääruse konkreetne määratlemine on teisejärguline, kuna – nagu ma järgnevalt näitan – raamotsust võib mõista nii, et see tagab igal juhul isikule need tagatised, mis on esitatud viidatud sätetes, olgu siis üleandmisest keeldutud või kohaldatud sellele tingimusi, sõltumata vahistamismääruse vormist.

37. Lähtekohana on vaja välja tuua, et raamotsuse eesmärk on asendada liikmesriikidevaheline mitmepoolne väljaandmissüsteem vastastikuse tunnustamise põhimõttel rajaneva õigusasutustevahelise üleandmissüsteemiga süüdimõistetute kriminaalkaristuste täitmiseks või kahtlustatavatele süüdistuse esitamiseks.[4] Sellel eesmärgil on raamotsuse artikli 1 lõike 2 järgi liikmesriigid kohustatud täitma mis tahes Euroopa vahistamismäärust vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt raamotsuse sätetele.

38. See eesmärk on võimaldanud Euroopa Kohtul järeldada, et mis tahes siseriiklik säte, mis piirab täitmata jätmise aluseid, „üksnes tugevdab selle raamotsusega kehtestatud üleandmissüsteemi vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala toetuseks".[5] See tähendab, et mida piiratum on kaalutlusruum, mida siseriiklikud seadusandjad annavad oma kohtutele, et otsustada jätta täitmata vahistamismäärus, seda enam tugevdatakse raamotsusega loodud koostöösüsteemi. Euroopa Kohus on leidnud, et „[k]una sellised

4 – 3. mai 2007. aasta otsus kohtuasjas C-303/05: Advocaten voor de Wereld (EKL 2007, lk I-3633, punkt 28).

5 – 6. oktoobri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-123/08: Wolzenburg (EKL 2009, lk I-9621, punkt 58).

õigusnormid nimelt piiravad olukordi, milles täitev õigusasutus võib keelduda täitmast Euroopa vahistamismäärust, siis need kergendavad tagaotsitavate isikute üleandmist vastavalt raamotsuse 2002/584 artikli 1 lõikes 2 kehtestatud vastastikuse tunnustamise põhimõttele, mis on selle raamotsusega kehtestatud põhireegel”. [6]

39. Kuni praeguse hetkeni tehtud napi kohtupraktika tõlgendamine viib seega järelduseni, et liikmesriigid peavad raamotsuse artiklis 4 esitatud täitmata jätmise vabatahtlikke aluseid ja sama otsuse artiklis 5 esitatud nõutavaid tagatisi kitsalt tõlgendama. Nii tuleb kõrvale heita mis tahes laiendav tõlgendamine, mille tagajärjel mõnda täitmata jätmise alust, mis on esitatud viidatud artikli 5 punktis 3 vahistamismäärustele isiku kohtu alla andmiseks, laiendatakse sellistele määrustele, mis on antud vabadusekaotuse või julgeolekumeetme täitmiseks.

40. Seda argumenti kinnitab ka raamotsuse artikli 5 punkti 1 sõnastus, mis võimaldab vahistamismäärust täitval kohtul kohaldada üleandmisele tingimust, et tagaselja süüdimõistetul on õigus asja uueks läbivaatamiseks. Selles sättes on võetud üle Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika selles valdkonnas, [7] mille kohaselt on tagatis piisav sellise isiku puhul nagu I. B., kui talle kindlustatakse võimalus tema asja uueks läbivaatamiseks kõigi tagatiste olemasolu korral.

41. Kuigi seda tõlgendust toetab tihe seos raamotsuse sõnastusega, ei ole ma sellega nõus. Vastupidi, ma leian, et õigusest kanda vabadusekaotust oma elukohariigis ei saa erandit teha, kui taotletakse asja uut läbivaatamist.

42. Esiteks tuleb välja tuua, et Euroopa Kohtu praktika ei ole kordagi kinnitanud, et vastavalt raamotsuse artiklis 4 ja 5 esitatud täitmata jätmise aluseid ja tingimusi tuleb kitsendavalt tõlgendada. Hoopis vastupidi: Wolzenburgi kohtuotsus on väga selge oma vastuseisus nende sätete kindlale tõlgendusele, mainides ühtlasi, et „[l]iikmesriikidel on [sellise sätte nagu artikli 4] rakendamisel

6 – Eespool viidatud Wolzenburgi kohtuotsus, punkt 59.

7 – Vt mh 9. aprilli 1984. aasta otsus kohtuasjas Goddi *vs.* Itaalia, punkt 27; 26. mai 1988. aasta otsus kohtuasjas Ekbatani *vs.* Rootsi, punkt 25; 25. veebruari 1992. aasta otsus kohtuasjas Pfeifer ja Plankl *vs.* Austria, punkt 37; 21. jaanuari 1999. aasta otsus kohtuasjas Van Geyseghem *vs.* Belgia, punkt 34; 23. novembri 2003. aasta otsus kohtuasjas Poitrimol *vs.* Prantsusmaa, punkt 31.

tingimata *teatav kaalutlusruum*".[8] Nii vältis Euroopa Kohus mitte üksnes kitsendava tõlgendamise mainimist, vaid ei tunnustanud ka, et liikmesriikidel on avar kaalutlusõigus. Vastupidi, neil on „teatav" kaalutlusõigus, kuid mitte oluliselt suurem.

43. Teiseks ja eelnevaga seonduvalt leian, et raamotsuse sisu ja eesmärgi tõlgendus peab arvesse võtma kõiki selle teksti eesmärke. Kuigi vastastikune tunnustamine on üks instrument, mis tugevdab vabadusel, turvalisusel ning õigusel rajanevat ala, on põhiõiguste ja -vabaduste kaitse sellegipoolest eeldus, mis õigustab selle ala olemasolu ja arengut. Raamotsus mainib seda korduvalt põhjendustes 10, 12, 13 ja 14 ning artikli 1 lõikes 3. Seetõttu, kuigi artikli 5 punkti 1 tagatist on Euroopa Inimõiguste Kohus tunnustanud seoses tagaseljaotsustega, siis tuleb ka mainida, et artikli 4 punkt 6 ja artikli 5 punkt 3 väljendavad samuti nõuet, mida käsitleb Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika.[9] Süüdimõistetu õigus kanda oma vabadusekaotus kohas, millega tal on isiklikud ja emotsionaalsed suhted, on tagatis, mis tuleneb konventsiooni artiklist 8 ja mida raamotsus soovis edasi anda. Samuti on tegu eranditega, mille eesmärk on „võimaldada vahistamismäärust täitval õigusasutusel suurendada tagaotsitava isiku ühiskonda taasintegreerimise tõenäosust pärast seda, kui viimane on talle mõistetud karistuse ära kandnud",[10] see on aga väärtus, mis on mõnes liikmesriigis lausa karistusõiguse eesmärk.[11]

44. Lisaks on vajadus tõlgendada raamotsust põhiõiguste valguses muutunud veelgi olulisemaks pärast põhiõiguste harta jõustumist, kuna harta artiklis 7 on esitatud õigus

8 – Eespool viidatud Wolzenburgi kohtuotsus, punkt 61 (kohtujuristi kursiiv).

9 – Vt mh 26. septembri 1997. aasta otsus kohtuasjas Mehemi *vs.* Prantsusmaa, § 34, ECHR 1997-VI; 19. veebruari 1998. aasta otsus kohtuasjas Dalia *vs.* Prantsusmaa, § 52, ECHR 1998-I; 2. juuli 2001. aasta otsus kohtuasjas Boultif *vs.* Šveits, §-d 39, 41 ja 46, ECHR 2001-IX; 21. detsembri 2001. aasta otsus kohtuasjas Sen *vs.* Madalmaad, § 40; 11. juuli 2002. aasta otsus kohtuasjas Amrollahi *vs.* Taani, §-d 33–44; 9. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas Slivenko *vs.* Leedu, § 94.

10 – 17. juuli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-66/08: Kozlowski (EKL 2008, lk I-6041, punkt 45) ja eespool viidatug Wolzenburgi kohtuotsus, punkt 62.

11 – Vt nt Itaalia põhiseaduse artikli 27 lõige 3 ja Hispaania põhiseaduse artikli 25 lõige 2.

era- ja perekonnaelu kaitsele. [12] Euroopa Kohtu praktika on selles küsimuses kuni praeguse hetkeni viidanud väga täpselt isikute liikumisvabadusele, kuid ei ole seda põhiõigust otseselt seostanud koostööga kriminaalasjades. Selle järeldusega on otseselt seotud asjaolu, et Kozlowski ja Wolzenburgi kohtuotsused tehti enne harta jõustumist. Siiski tuleb alates 1. detsembrist 2009 raamotsuse artikli 4 punkti 6 ja artikli 5 punkti 3 tingimata tõlgendada harta viidatud artikli 7 alusel. Selles olukorras ei saa nõustuda käesoleva ettepaneku punktides 38–40 esitatud kitsendava tõlgendusega.

45. Kolmandaks ei saa Euroopa seadusandja tahet tõlgendada nii, et see toob kaasa tulemuse, mis on vastuolus taotletud eesmärkidega. Ma ei soovita Euroopa Kohtule raamotsuse eesmärkidega kokkulangevat tõlgendust, vaid seda, et kohus väldiks sellist tõlgendust, mis läheb *vastuollu* nende eesmärkidega. See järeldus tähendab, et tuleks tunnistada, et eelnevalt esitatud kitsas tõlgendus (mille ma soovitan kõrvale jätta) on kokkusobimatu raamotsusega, aga ka nende põhiõigustega, mida viidatud õigusakt soovib kajastada.

46. Samuti näitavad viimasena esitatud argumendid kindlalt, et asjaolu, et raamotsusest on otseselt välja jäetud võimalus kohaldada tingimusi sellise vahistamismääruse täitmiseks, mis on antud vabadusekaotuse täitmiseks, sellises olukorras, nagu on põhikohtuasjas käsitlusel, ei väljenda seadusandja sõnaselget otsust, mis tulenes selgest ja täpsest poliitilisest tahtest. Leian, et tegu on, vastupidi, vaikimisega, mis tuleneb puudulikust normitehnikast, mille lahendust võib ja peabki otsima tõlgendusest, ilma et oleks vaja luua uut täitmata jätmise alust.

47. Kuigi just esitatud tõlgendus võimaldab vahetult lahendada Cour constitutionnelle'i küsimuse, ei saa eitada, et esineb teatud ebaselgus seoses vahistamismääruse määratlemisega sellises olukorras, nagu on põhikohtuasjas käsitlusel. Sellega seoses on nii Belgia kui Poola väitnud, et sellise tagaseljaotsuse täitmine, mille suhtes on erakorraline võimalus teistmiseks, kujutab endast vahistamismäärust kohtu alla andmiseks raamotsuse artikli 5 punkti 3 tähenduses. Seevastu I. B., Rootsi, Saksamaa, Austria ja komisjon leiavad

12 – Vt mh 11. juuli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-60/00: Carpenter (EKL 2002, lk I-6279, punkt 38); 25. juuli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-459/99: MRAX (EKL 2002, lk I-6591, punkt 53); 14. aprilli 2005. aasta otsus kohtuasjas C-157/03: komisjon *vs.* Hispaania (EKL 2005, lk I-2911, punkt 26); 31. jaanuari 2006. aasta otsus kohtuasjas C-503/03: komisjon *vs.* Hispaania (EKL 2006, lk I-1097, punkt 41); 27. aprilli 2006. aasta otsus kohtuasjas C-441/02: komisjon *vs.* Saksamaa (EKL 2006, lk I-3449, punkt 109); 11. detsembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-291/05: Eind (EKL 2007, lk I-10719, punkt 44).

üksmeelselt, et tegu on vahistamismäärusega vabadusekaotuse täitmiseks raamotsuse artikli 4 punkti 6 tähenduses.

48. Kõigepealt märgin, et kõigil menetluses osalejatel on teatavas osas õigus, kuna I. B. antakse üle Rumeeniale, et täita vabadusekaotust, mis tagaselja määramise tõttu on aluseks asja uuele arutamisele, mille raames on olemas kõik tagatised, mida algselt ei antud. Siiski ei usu ma, et I. B. suhtes tehtud vahistamismäärust tuleb tingimata määratleda ühe või teise variandina. Ma arvan hoopis, et selline vahistamismäärus, nagu on põhikohtuasjas käsitlusel, kuulub mõlemasse kategooriasse, sõltuvalt ajahetkest ja puudutatud isiku käitumisest.

49. Nimelt on vahistamismäärus tagaseljaotsuse täitmiseks selle määruse väljastanud liikmesriigis alati antud kui vahistamismäärus vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks. Vahistamismääruse riigipiire ületav laad tähendab, et see asjaolu esineb sageli, ning raamotsus on teadlik sellest olukorrast, kuna artikli 5 punktis 1 esitatud tagatised on sinna pandud nimelt selleks, et vältida tagaseljaotsustega tekitatud võimatust edasi kaevata. Vahistamismääruse tegemise hetkel on ilmne, et liikmesriik andis selle määruse, et täita vabadusekaotust; teisiti ei saakski olla, kuna veel ei ole teada, kas puudutatud isik vaidleb oma üleandmisele vastu või mitte, või kas ta soovib, et tema asja uuesti arutataks. Kõik sõltub isikust, kes hetkel, kui teda vahistamismäärusest teavitatakse, võib kasutada raamotsuse artiklites 11 ja 13 esitatud menetlust ja võib ka ise taotleda vahistamismäärust täitva riigi kohtult – kui viimane ei ole seda juba ise teinud –, et see kontrolliks viidatud akti artiklites 3–5 esitatud tagatiste täitmist.

50. Eelneva alusel tuleb märkida, et vahistamismäärus, mis võimaldab süüdistatule asja uut arutamist vahistamismääruse teinud liikmesriigis, kujutab vormiliselt vahistamismäärust vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks, mis hetkel, kui puudutatud isik teatab, et ta soovib oma asja uut arutamist, muutub sisuliselt vahistamismääruseks isiku kohtu alla andmiseks. See muutus ei saa kaasa tuua seda, et kaoksid tagatised, mis on antud kõigile vahistamismäärusega tagaotsitavatele. Vastupidi, viidatud artikli 5 punkti 1 – mis väidetavalt annab lahenduse tagaseljaotsustega seotud probleemidele – sekkumine muudab vahistamismääruse olemust, kuid ei muuda liidu õigusega puudutatud isikule antud õigusi.

51. Seetõttu teen Euroopa Kohtule ettepaneku, et raamotsuse artikli 5 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et kui esinevad raamotsuse artikli 5 punktis 1 esitatud tingimused, võib vahistamismäärust täitev liikmesriik kohaldada vahistamismääruse – mis on tehtud vabadusekaotuse või julgeolekumeetme täitmiseks – täitmise tingimuseks seda, et vahistamismääruse teinud liikmesriik tagab, et puudutatud isik, kes on vahistamismäärust täitva liikmesriigi kodanik või omab seal elukohta, tuuakse tagasi täitvasse liikmesriiki, et viimase territooriumil kanda määratud vabadusekaotust või julgeolekumeedet.

VI. Kolmas ja neljas eelotsuse küsimus

52. Eelmises punktis esitatud argumentide alusel puudub kolmandal ja neljandal küsimusel ese. Ma leian, et esimesele kahele küsimusele pakutud vastus on õige nii raamotsuse eesmärkide valguses kui ka nimetatud otsust põhiõiguste alusel tõlgendades. Seetõttu leian, et ei ole vaja analüüsida ülejäänud küsimusi, mille Cour constitutionnelle esitas.

VII. Ettepanek

53. Kõiki eespool esitatud kaalutlusi arvesse võttes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Cour constitutionelle'i esitatud küsimustele järgmiselt:

Raamotsuse artikli 5 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et kui esinevad raamotsuse artikli 5 punktis 1 esitatud tingimused, võib vahistamismäärust täitev liikmesriik kohaldada vahistamismääruse – mis on tehtud vabadusekaotuse või julgeolekumeetme täitmiseks – täitmise tingimuseks seda, et vahistamismääruse teinud liikmesriik tagab, et puudutatud isik, kes on vahistamismäärust täitva liikmesriigi kodanik või omab seal elukohta, tuuakse tagasi täitvasse liikmesriiki, et viimase territooriumil kanda määratud vabadusekaotust või julgeolekumeedet.